

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 42 L

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i tvisteloven (sikkerhet for sakskostnader)

*Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 16. desember 2016,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i tvisteloven § 20-11. Etter gjeldende tvisteloven § 20-11 kan en saksøker som ikke har bopel i Norge bli avkrevd sikkerhet for sitt mulige ansvar for sakskostnader i forbindelse med søksmålet. Unntak gjelder blant annet dersom det «ville stride mot en folkerettslig forpliktelse til å likebehandle parter bosatt i utlandet og parter bosatt i Norge».

Etter forslaget her kan slik sikkerhet heller ikke kreves dersom saksøkeren har bopel i en EØS-stat.

2 Lovforslagets bakgrunn

EFTAs overvåkingsorgan (ESA) mottok i september 2014 en klage fra en privatperson hvor det ble anført at tvisteloven § 20-11 ikke er i samsvar med EØS-avtalen. I brev 13. juli 2016 konkluderte ESA med at tvisteloven § 20-11 er i strid med EØS-avtalen artikkel 4 (forbud mot forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet), artikkel 28 (fri bevegelighet for arbeidstakere), artikkel 31 (etableringsfrihet), artikkel 36 (fri adgang til å yte tjenester) og artikkel 40 (fri adgang til overføring av kapital).

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 12. september 2016 på høring to alternative forslag til endringer i tvisteloven § 20-11. Alternativ 1 gikk ut på å videreføre dagens rettstilstand, men presisere at sikkerhet for sakskostnadsansvar ikke kan kreves i saker hvor tvistegenstanden faller inn under EØS-avtalens virkeområde. Som alternativ 2 foreslo departementet et generelt unntak for krav om sikkerhetsstillelse for saksøkere med bopel i en EØS-stat.

Høringsnotatet ble sendt ut til følgende høringsinstanser:

Departementene

Høyesterett

Lagmannsrettene

Tingrettene

Forliksrådene

Arbeidsretten

Jordskifterettene

Utmarksdomstolen for Finnmark

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter

Sametinget

Stortingets ombudsmann for forvaltningen

Barneombudet
 Brønnøysundregistrene
 Datatilsynet
 Direktoratet for forvaltning og IKT (DIFI)
 Disiplinærnemnda for advokater
 Domstoladministrasjonen
 Finnmarkskommisjonen
 Forbrukerombudet
 Forbrukerrådet
 Forbrukertvistutvalget
 Fylkesmennene
 Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker
 Innstillingsrådet for dommere
 Likestillings- og diskrimineringsombudet
 Medietilsynet
 Patentstyret
 Politidirektoratet
 Politidistriktene
 Regjeringsadvokaten
 Riksadvokaten
 Statsadvokatene
 Tilsynsrådet for advokatvirksomhet
 Tilsynsrådet for dommere
 Tolldirektoratet
 Trygderetten
 Utlendingsdirektoratet
 Utlendingsnemnda

Fylkeskommunene
 Kommunene
 Longyearbyen lokalstyre

NRK AS
 Posten Norge AS
 Handelshøyskolen BI
 Høgskolen i Oslo og Akershus
 Høgskulen i Volda
 Høyskolen Kristiania
 NLA Mediehøgskolen Gimlekollen
 Nord universitet
 Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
 Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
 Samisk høgskole
 Universitetet i Agder
 Universitetet i Bergen
 Universitetet i Oslo
 Universitetet i Stavanger
 Universitetet i Tromsø

Advokatforeningen
 Akademikerne
 Aksjonærforeningen
 Dommerforeningen
 Dommerfullmektigforeningen
 Finans Norge

Gjeldsoffer-alliansen
 ICJ-Norge
 Kommunenes Sentralforbund
 Landsorganisasjonen i Norge
 Norges Juristforbund
 Norges kemner- og kommuneøkonomers forbund
 Norges Kreditorforbund
 Norsk Tjenestemannslag
 Norsk Tollerforbund
 Næringslivets Hovedorganisasjon
 Rettspolitisk forening
 Samarbeidsutvalget for forlikråd og namsmenn
 Tekna
 Transparency International Norge
 Virke Inkasso
 Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Gatejuristen
 Juridisk Rådgivning for Kvinner
 Juss-Buss
 Jussformidlingen i Bergen
 Jusshjelpa i Midt-Norge
 Jusshjelpa i Nord-Norge

Høringen hadde frist 24. oktober 2016. Følgende høringsinstanser har uttalt at de ikke har merknader til høringsnotatet eller at de ikke vil gi høringsuttalelse:

Arbeids- og sosialdepartementet
 Forsvarsdepartementet
 Helse- og omsorgsdepartementet
 Klima- og miljødepartementet
 Kunnskapsdepartementet
 Samferdselsdepartementet
 Utenriksdepartementet

Høyesterett

Brønnøysundregistrene
 Domstoladministrasjonen
 Oslo statsadvokatembeter
 Politidirektoratet
 Tolldirektoratet

Landsorganisasjonen i Norge

3 Gjeldende rett

3.1 Tvisteloven § 20-11

Saksøker som ikke har bopel i Norge kan etter begjæring fra saksøkte måtte stille sikkerhet for sitt mulige ansvar for sakskostnader i forbindelse

med søksmålet, jf. tvisteloven § 20-11 første ledd første punktum som lyder:

«Saksøkte kan kreve at en saksøker som ikke har bopel i Norge, stiller sikkerhet for mulig ansvar for sakskostnader i instansen.»

For selskaper er det avgjørende hvor selskapet formelt er registrert og har sin forretningsadresse, jf. Rt. 2010 s. 698 avsnitt 2.

Formålet med regelen er å beskytte saksøkte mot tap fordi tilkjent erstatning for sakskostnader kan være vanskelig å inndrive i utlandet. Se nærmere om bakgrunnen for bestemmelsen i NOU 2001: 32 del II punkt 20.10 side 550–551, del III punkt 23.2 side 938 og Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) punkt 22.7 side 287–288.

I tvisteloven § 20-11 første ledd annet punktum fremgår likevel at:

«Sikkerhet kan ikke kreves hvis det ville stride mot en folkerettslig forpliktelse til å likebehandle parter bosatt i utlandet og parter bosatt i Norge, eller dersom det ville virke uforholdsmessig ut fra sakens art, partsforholdet og forholdene for øvrig.»

Tvisteloven § 20-11 viderefører tvistemålsloven 1915 § 182. Denne bestemmelsens første ledd første og annet punktum lød slik:

«En saksøker, som ikke bor her i riket, pligter paa saksøktes forlangende at stille saadan sikkerhet, som retten fastsætter ved kjendelse, for de saksomkostninger, som maatte bli ham ilagt. Sikkerhet kan dog ikke kræves i forliksraadet, ved motsøksmaal, i vekselsaker eller i egteskapsaker.»

Ved lovendring i 2001 ble det føyet til et nytt tredje punktum som følge av en henvendelse fra ESA:

«Sikkerhet kan heller ikke kreves hvis tvistegjenstanden faller innenfor EØS-avtalens virkeområde.»

Som følge av lovendringen avsluttet ESA den gang saken.

Ordlyden i tvisteloven § 20-11 første ledd annet punktum er mer generelt utformet enn tvistemålsloven § 182 første ledd tredje punktum var. Dette skyldes at unntaket ikke bare gjelder EØS-avtalen, men også andre avtaler med annet land hvor Norge har forpliktet seg til ikke å kreve sikkerhet fra saksøkere i vedkommende land. Retts-

tilstanden etter tvistemålsloven § 182 første ledd tredje punktum er likevel videreført, jf. NOU 2001: 32 del III punkt 23.2 side 938. Tilsvarende er det i juridisk teori lagt til grunn at saksøker bosatt i en EØS-stat ikke kan avkreves sikkerhet for mulig sakskostnadsansvar etter tvisteloven § 20-11 første ledd annet punktum «dersom det forhold saken gjelder, faller innenfor virkeområdet for EØS-avtalen», jf. Skoghøy, *Tvisteløsning*, 2. utgave 2014, side 225–226. Se også Schei m.fl., *Tvisteloven*, *Kommentarutgave*, 2. utgave 2013, side 761–762.

Rettsstillingen ble også nylig bekreftet i en kjennelse fra Høyesteretts ankeutvalg i sak HR-2016-407-U. Saksøker var en nordmann med bopel i Hellas som hadde tatt ut søksmål i Norge. Søksmålet gjaldt krav om erstatning etter kjøp av en boligeiendom i Norge. Saksøkeren ble i tingretten pålagt å stille sikkerhet for kr. 150 000. For ankeutvalget ble det anført at sikkerhetsstillelsen brøt mot tvisteloven § 20-11 første ledd annet punktum. Ankeutvalget viste til tvistemålsloven 1915 § 182 og juridisk teori, og la til grunn at pålegg om sikkerhetsstillelse ikke kan gis etter tvisteloven § 20-11 hvis det vil stride mot Norges forpliktelser etter EØS-avtalen artikkel 4. Forutsetningen for brudd på artikkel 4 ville være at tvistegjenstanden falt innenfor EØS-avtalens virkeområde (kjennelsen avsnitt 15). Utvalget fant at tvistegjenstanden falt innenfor EØS-avtalen i den aktuelle saken, under henvisning til at investering i fast eiendom gjelder retten til fri kapitalbevegelse (kjennelsen avsnitt 16).

Uten at det synes å ha hatt betydning for utfallet av saken, tilføyde ankeutvalget at EFTA-domstolen i *Dr Kottke*-dommen «synes å ha lagt til grunn at et krav om sikkerhetsstillelse i seg selv faller innenfor EØS-avtalens virkeområde, uavhengig av den underliggende transaksjonen» (kjennelsen avsnitt 16). Etter departementets syn kan neppe *Dr Kottke*-dommen leses slik at EØS-avtalen utelukker krav om sikkerhetsstillelse for sakskostnader uansett hva søksmålet gjelder, se nærmere i punkt 3.3 nedenfor. Uansett kan departementet ikke se at ankeutvalgets uttalelse kan forstås som en tilslutning til et eventuelt slikt synspunkt (sml. Bull i Norsk lovkommentar til EØS-avtalen artikkel 4, note 19 punkt 2 annet avsnitt). Dersom ankeutvalget mente at et krav om sikkerhetsstillelse i seg selv faller innenfor EØS-avtalens virkeområde, ville det ikke vært nødvendig for utvalget å vise til at investeringer i fast eiendom regnes som kapitalbevegelse i EU-rettens forstand, med henvisning til praksis fra EU-domstolen (kjennelsen avsnitt 16).

Sikkerhetsstillelse for sakskostnadsansvar har i enkelte saker blitt pålagt saksøkere fra en EØS-stat. Som eksempel kan nevnes Frostating lagmannsretts kjennelse 16. mars 2010 (LF-2010-37631), hvor en nordmann bosatt i Frankrike ble pålagt å stille sikkerhet for sakskostnader. Lagmannsretten uttalte at «kravet om sikkerhetsstillelse er rettet mot en norsk statsborger bosatt i et annet land innenfor EØS-området» og mente at det dermed ikke dreide seg om «forskjellsbehandling mellom norske statsborgere og borgere av andre nasjoner innenfor avtalens virkeområde». Anke over avgjørelsen førte uten nærmere begrunnelse ikke frem. Borgarting lagmannsretts kjennelse 18. juni 2014 (LB-2014-60160) gjaldt pålegg om sikkerhetsstillelse i et søksmål hvor en nordmann bosatt i Storbritannia krevde erstatning for påståtte ærekrenkelser. Lagmannsretten mente at tvistegjenstanden falt utenfor EØS-avtalen. Anke til Høyesterett ble avvist under henvisning til manglende betaling av rettsgebyr. Rt. 2008 s. 1459 er et eksempel på at Høyesteretts ankeutvalg besluttet å pålegge sikkerhetsstillelse overfor et islandsk selskap i tilknytning til ankesak i Høyesterett. Avgjørelsen nevner ikke EØS-rettslige aspekter. Utvalget fant det «klart at ingen av unntakene nevnt i tvisteloven § 20-11 første ledd annet punktum eller annet ledd kommer til anvendelse» (kjennelsen avsnitt 3).

Det er også flere eksempler på at krav om sikkerhetsstillelse for sakskostnadsansvar har blitt avslått med henvisning til at tvistegjenstanden faller inn under EØS-avtalens virkeområde, se for eksempel Borgarting lagmannsretts kjennelse 18. februar 2013 (LB-2013-19142), anke til Høyesterett forkastet 6. juni 2013 (HR-2013-1203-U) og Hålogaland lagmannsretts kjennelse 7. januar 2013 (LH-2012-203395).

3.2 EU-retten og EU-domstolens praksis

Forbudet mot forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet fremgår i EU-retten av Traktaten om den europeiske unions funksjonsmåte (EUF-traktaten) artikkel 18. Etter ordlyden forbys forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet «[i]nden for traktatens anvendelsesområde». EU-domstolen har behandlet forbudet, herunder dette grunnvilkåret, ved en rekke anledninger.

Sak 186/87 *Cowan* gjaldt franske regler om voldsoffererstatning, som bare kom til anvendelse på andre lands statsborgere fra stater som hadde inngått særskilte avtaler med Frankrike. Domstolen uttalte at personer som befinner seg i en «fællesskabsretligt regulert situation» («a situation

governed by Community law») skal behandles på samme måte som den aktuelle stats egne borgere (avsnitt 10). Hva gjaldt vilkåret om at saken måtte ligge innenfor traktatens anvendelsesområde, lå den nødvendige koblingen til EU-retten etter domstolens vurdering i retten til å motta tjenester. Det ble konkludert med at det stred mot EU-retten at voldsofferdekningen på den aktuelle måten var avgrenset mot «personer, som efter fællesskabsretten frit kan indrejse i den pågældende medlemsstat, navnlig som modtagere af tjenesteydelser» (avsnitt 20).

Saken C-20/92 *Hubbard* omhandlet en engelsk advokat som opptrådte som testamentsforvalter, og som i den egenskap anla et søksmål i Tyskland. Foreleggelsen gjaldt en regel i den tyske sivilprosessloven om at utlendinger kunne pålegges å stille sikkerhet for sakskostnadsansvar. Med hensyn til vilkåret om at saken måtte høre under EU-traktatens virkeområde, innledet domstolen med en drøftelse av om saken vedrørte friheten til å yte tjenester (avsnitt 11 følgende), noe som ble besvart positivt (avsnitt 15). Det ble fremholdt at saksøkeren hadde anlagt saken i egenskap av å være advokat. Domstolen avsluttet med å peke på at den omstendighet at den underliggende saken gjaldt arverett, ikke endret på det forhold at saken vedrørte friheten til å yte tjenester (avsnitt 20).

Saken C-43/95 *Data Delecta* gjaldt en svensk regel om at fysiske personer med bopel utenfor Sverige, eller utenlandske juridiske personer, kunne avkreves sikkerhet for sakskostnadsansvaret. Saksøker i saken var et aksjeselskap. EU-domstolen drøftet om en regel som gikk ut på at juridiske personer med hjemsted i en annen medlemsstat pliktet å stille sikkerhet, i motsetning til juridiske personer med hjemsted i medlemsstaten, falt innenfor traktatens virkeområde i henhold til forbudet mot forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet. Domstolen fremholdt at selv om den sivilprosessuelle regelen i seg selv ikke tok sikte på å regulere næringsmessige spørsmål, ville den sette utenlandske næringsdrivende i svakere stilling enn nasjonale næringsdrivende. Dette stred mot at EU-retten sikrer fri bevegelse for varer og tjenester. Konklusjonen ble at en regel som den svenske ville være et brudd på EU-retten i tilfeller hvor «sagen har sammenheng med udøvelsen af grundlæggende friheder, som er sikret ved fællesskabsretten» (avsnitt 22).

Saken C-323/95 *Hayes* gjaldt sikkerhetsstillelse for sakskostnader i en tvistesak om betaling for leverte varer, og følger samme linje. Det ble her uttalt at en nasjonal bestemmelse vil høre inn

under EU-traktatens anvendelsesområde og være underlagt forbudet mot forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet, «i det omfang den – eventuelt blot indirekte – påvirker udvekslingen af varer og tjenesteydelser inden for Fællesskabet» (avsnitt 17).

I sak C-122/96 *Saldanha* var det tale om sikkerhetsstillelse i en selskapsrettslig tvist. EU-domstolen fant under henvisning til dagjeldende EF-traktaten artikkel 54 (3) g og 58 at «de bestemmelser, som på selskapsrettens område vedrører beskyttelsen af selskabsdeltagernes interesser, henhører under traktatens anvendelsesområde. De er således omfattet af forbuddet mod enhver forskelsbehandling på grundlag af nationalitet» (avsnitt 23).

I 2011 avsa EU-domstolen dom i sak C-291/09 *Guarnieri* som også gjaldt en regel om at utenlandske saksøkere pliktet å stille sikkerhet for mulig omkostningsansvar. Saken gjaldt imidlertid en borger i Monaco, og vedrørende forbudet mot forskjellsbehandling begrenset domstolen seg til å påpeke at en tredjelandsborger ikke kunne påberope seg dette (avsnitt 19–20). Generaladvokaten hadde imidlertid en bredere drøftelse av forbudet, og oppsummerte det dit hen at regler om sikkerhetsstillelse for saksomkostningsansvar bare vil rammes dersom to vilkår er innfridd (avsnitt 40 i generaladvokatens uttalelse):

«For det første skal sagen være omfattet af EU-retten, og for det andet skal sagsøgeren være statsborger i en medlemsstat og have være utsat for forskelsbehandling.»

3.3 EØS-rett og EFTA-domstolens praksis

Forbudet mot forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet følger i EØS-retten av EØS-avtalen artikkel 4. Den fastsetter at slik forskjellsbehandling er forbudt «innenfor denne avtales virkeområde».

EFTA-domstolens sak E-5/10 *Dr Kottke* gjaldt et tilfelle hvor en tysk advokat og testamentsforvalter reiste sak i Liechtenstein for å få ugyldiggjort disposisjoner gjort av avdøde i forbindelse med etablering av et selskap. Etter nasjonal rett kunne saksøkte kreve at saksøker med bopel utenfor Liechtenstein stilte sikkerhet for sitt mulige ansvar for saks kostnader. Den foreleggende domstolen spurte om slik plikt til sikkerhetsstillelse stred mot EØS-avtalen artikkel 4. EFTA-domstolen viste til at lovgivning om sikkerhetsstillelse for saksomkostningsansvar, etter «settled case-law», faller innenfor EØS-retten (dommen avsnitt 18). Det ble

deretter drøftet om en regel om slik sikkerhetsstillelse var diskriminerende. Domstolen besvarte spørsmålet bekreftende (dommen avsnitt 52).

I Norsk lovkommentar til EØS-avtalen artikkel 4, note 19 punkt 2 annet avsnitt, uttales at EFTA-domstolen i denne dommen la til grunn at krav om sikkerhetsstillelse «generelt faller inn under EØS-avtalens virkeområde». Det uttales videre i note 19 i Norsk lovkommentar:

«Domstolen har med andre ord forutsatt at en rettssak, gjennom de utgifter den genererer for partene i saken, må regnes som en økonomisk aktivitet i et EØS-rettslig perspektiv».

I dommen avsnitt 27 viser likevel EFTA-domstolen til EU-domstolens praksis, som er redegjort for i punkt 3.2. Det følger av denne praksisen at et forbud mot forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet når det gjelder krav om sikkerhet for saks kostnader, forutsetter at den aktuelle saken gjelder en tvistegjenstand som hører inn under EU-traktatens anvendelsesområde. I *Dr Kottke*-saken kom ikke dette på spissen da saken gjaldt en grenseoverskridende tjenesteytelse som klart faller inn under EØS-avtalens virkeområde, jf. også C-20/92 *Hubbard*. Dersom EFTA-domstolen likevel mente å fravike etablert praksis i EU-domstolen kunne en etter departementets syn forventet at dette hadde blitt uttrykkelig behandlet i dommens premisser.

3.4 Utvalgte andre EØS-staters regulering

Danmarks *retsplejelov* § 321 fastsetter at plikt til å stille sikkerhet for saksomkostningsansvaret, kan pålegges en saksøker «der ikke har bopæl eller hjemsted i Det Europeiske Økonomiske Samarbejdsområde».

Islands sivilprosesslov (*Lög um meðferð einkamála*) § 133 angir at sikkerhetsstillelse kan avkreves saksøkere som blant annet er bosatt utenfor EØS-området («stefnandi er búsettur [utan Evrópska efnahagssvæðisins]»).

I Sveriges *lag om skyldighet för utländska kårande att ställa säkerhet för rättegångskostnader* 1980: 307 heter det i 1 § at den som er borger i eller har bopel i et land innenfor det europeiske økonomiske samarbeidsområdet, og juridiske personer som er stiftet i tråd med et slikt lands lovgivning, likestilles med svenske borgere og svenske juridiske personer hva gjelder reglene om sikkerhetsstillelse.

Tysklands sivilprosesslov (*Zivilprozessordnung*) § 110 fastsetter at sikkerhetsstillelse kan

kreves av saksøkere som ikke har sitt vanlige oppholdssted/bopel i medlemsstater i EU eller i en stat som er part i EØS-avtalen.

4 Høringsnotatet

I høringsnotatet tok departementet utgangspunkt i at en regel om sikkerhetsstillelse for sakskostnadsansvar tjener et legitimt formål, som det er grunn til å verne om. Departementet mente at den gjeldende rettstilstanden er i tråd med EØS-avtalen, men at ordlyden i tvisteloven § 20-11 burde klargjøres for å sikre at regelen anvendes på en konsekvent måte og i tråd med forpliktelsene etter EØS-avtalen:

«Departementet mener at det rettslig sett vil være tilstrekkelig å videreføre det gjeldende unntaket for saker hvor tvistegjenstanden faller innenfor EØS-avtalens virkeområde. I henhold til EU-domstolens praksis vil det ikke foreligge brudd på EU-retten med mindre det konkrete pålegget om sikkerhetsstillelse griper inn i EU-traktatens virkeområde. For å klargjøre rettstilstanden foreslås likevel tvisteloven § 20-11 første ledd annet punktet endret tilsvarende tidligere tvistemålsloven 1915 § 182, se «alternativ 1» nedenfor under punkt 6.»

Som *alternativ 1* foreslo dermed departementet at tvisteloven § 20-11 første ledd kunne lyde slik:

«(1) Saksøkte kan kreve at en saksøker som ikke har bopel i Norge, stiller sikkerhet for mulig ansvar for sakskostnader i instansen. Sikkerhet kan ikke *kreves i saker hvor tvistegjenstanden faller innenfor EØS-avtalens virkeområde*, hvis det ville stride mot en folkerettslig forpliktelse til å likebehandle parter bosatt i utlandet og parter bosatt i Norge, eller dersom det ville virke uforholdsmessig ut fra sakens art, partsforholdet og forholdene for øvrig.»

Departementet pekte likevel på at en slik regel kun ville gi adgang til å kreve sikkerhetsstillelse i et begrenset antall saker, og at det dermed kunne vurderes å gjøre et generelt unntak for krav om sikkerhetsstillelse for saksøkere med bopel i en EØS-stat:

«I og med at virkeområdet etter EØS-avtalen favner meget vidt vil det antakelig være et begrenset antall saker hvor det kan kreves sik-

kerhet for sakskostnadsansvar for saksøker med bopel i en EØS-stat. På bakgrunn av det internasjonale regelverket om fullbyrding av utenlandske dommer (Luganokonvensjonen og «Brussel-forordningen» (forordning 1215/2012)) vil dessuten inndrivelse av tilkjent erstatning for sakskostnader normalt være gjennomførbart overfor saksøkere fra en EØS-stat, også i saker hvor tvistegjenstanden måtte falle utenfor EØS-avtalens virkeområde. På denne bakgrunn kan det hevdes at det strengt tatt er et begrenset behov for å videreføre regelen om at det i noen saker kan kreves stilt sikkerhet for sakskostnader fra saksøkere med bopel i en EØS-stat. Det kan derfor vurderes å gjøre et generelt unntak for krav om sikkerhetsstillelse for saksøkere med bopel i EØS-stat (se «alternativ 2» i punkt 6 nedenfor). En slik bestemmelse vil skape større forutberegnelighet for saksøkere og være enkel å praktisere for domstolene. Det vil også være i tråd med rettstilstanden i de land som er redegjort for i punkt 3.4 ovenfor.»

Som *alternativ 2* foreslo dermed departementet at tvisteloven § 20-11 første ledd kunne lyde slik:

«(1) Saksøkte kan kreve at en saksøker som ikke har bopel i Norge, stiller sikkerhet for mulig ansvar for sakskostnader i instansen. Sikkerhet kan ikke kreves *hvis saksøker har bopel i en EØS-stat*, hvis det ville stride mot en folkerettslig forpliktelse til å likebehandle parter bosatt i utlandet og parter bosatt i Norge, eller dersom det ville virke uforholdsmessig ut fra sakens art, partsforholdet og forholdene for øvrig.»

5 Høringsinstansenes syn

Følgende høringsinstanser har uttalt seg om forslaget:

Advokatforeningen, Dommerforeningen, Landbruks- og matdepartementet og Næringslivets Hovedorganisasjon.

Alle høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget støtter forslaget som i høringsnotatet ble omtalt som alternativ 2, det vil si et generelt unntak for krav om sikkerhetsstillelse for saksøkere med bopel i en EØS-stat. Høringsinstansene begrunner dette med at en slik regel har de beste grunner for seg. Ingen av høringsinstansene som har uttalt seg gir uttrykk for at EØS-avtalen innebærer en forpliktelse til å gjennomføre en slik lovendring.

Advokatforeningen uttaler:

«Advokatforeningen ser det som positivt at ordlyden i tvisteloven § 20-11 bringes nærmere den faktiske rettstilstanden.

Advokatforeningen mener alternativ 2 av utkastet er å foretrekke, da det skaper mest forutsigbarhet og klarhet.»

Dommerforeningen mener at forslaget som i høringsnotatet ble omtalt som alternativ 1 vil være i tråd med EØS-avtalen, men at alternativ 2 vil gi den beste reglen:

«Dommerforeningen er enig med departementet i at ordlyden bør endres for å sikre korrekt og konsekvent anvendelse av bestemmelsen i tråd med forpliktelsene etter EØS-avtalen. Endringen bør skje slik som skissert i alternativ 2. Selv om alternativ 1 gir den mest presise avgrensningen mot forpliktelsene etter EØS-avtalen, gir alternativ 2 klart den beste regelen kvalitativt. Alternativ 2 vil i vesentlig grad være mindre prosessdrivende enn alternativ 1, da dette alternativet innbyr til omfattende og komplekse vurderinger. Alternativ 2 innebærer at det kan stilles krav om sikkerhet i et noe mindre omfang, men Dommerforeningen antar at dette likevel vil gjelde et svært begrenset antall saker.»

Landbruks- og matdepartementet mener at alternativ 2 fremstår som den tydeligste regelen og viser til at en slik regel vil være i tråd med rettstilstanden i andre land:

«Landbruks- og matdepartementet har ingen merknader til endringsforslaget som sådan. Når det gjelder de to alternativene mener LMD at alternativ 2 (det kan ikke kreves sikkerhet fra saksøkere fra en EØS-stat) fremstår som tydeligere, skaper større forutberegnelighet og kan være enklere å praktisere for domstolene. Det er også i tråd med rettstilstanden i en rekke andre land.»

Næringslivets Hovedorganisasjon viser til at et generelt unntak for krav om sikkerhetsstillelse for saksøkere med bopel i en EØS-stat (alternativ 2) vil være en forutberegnelig og praktikabel regel:

«Et krav om bopel i en EØS-stat må strengt tatt anses å gå videre enn forpliktelsene etter EØS-avtalen. En slik regel vil kunne fange opp tilfeller der tvistegjenstanden faller utenfor EØS-

avtalens materielle anvendelsesområde, men der saksøker bor i en EØS-stat. Regelen vil likevel skape større forutberegnelighet for saksøkere og være enklere å praktisere for domstolene enn en regel om virkeområde.»

Næringslivets Hovedorganisasjon mener likevel at formuleringen av forslaget som i høringsnotatet er omtalt som alternativ 1, bedre gir uttrykk for at både fysiske og juridiske personer er omfattet:

«Derimot synes en regel om virkeområde å treffe bedre både fysiske og juridiske personer enn en regel om bopel. Dersom man skal klargjøre regelen bør også forholdet til juridiske personer tydeliggjøres. Dette kan gjøres ved at man kombinerer et krav om bopel med et krav om f.eks. forretningssted eller hvor selskapet er stiftet. Dette synes også å være lik den svenske bestemmelsen.»

6 Departementets syn

Departementet mener at EØS-avtalen ikke er til hinder for at saksøkere med bopel i en EØS-stat kan avkreves sikkerhet for sitt mulige erstatningsansvar for sakskostnader, dersom den aktuelle tvistegjenstanden faller utenfor EØS-avtalens virkeområde. At anvendelsen av nasjonale regler beror på EØS-avtalens virkeområde, kan ikke medføre at reglene vil være i brudd med overordnede klarhetskrav i EØS-retten. Som på andre rettsområder vil domstolene måtte avgjøre hvorvidt relevante vilkår er oppfylt i det enkelte tilfellet. I utgangspunktet vil dermed forslaget som i høringsnotatet er omtalt som alternativ 1, være i tråd med EØS-avtalen.

Ingen høringsinstanser har likevel tatt til orde for at det er et behov for at saksøkere bosatt i en EØS-stat kan avkreves sikkerhet i saker hvor tvistegjenstanden faller utenfor EØS-avtalens virkeområde. Departementet antar at dette har sammenheng med at EØS-avtalen favner så vidt at problemstillingen kun vil være aktuell i et begrenset antall saker. Videre antar departementet at adgangen til å kunne inndrive erstatning for sakskostnader overfor saksøkere fra en EØS-stat etter det internasjonale regelverket om fullbyrding av utenlandske dommer (Luganokonvensjonen og Brussel-forordningen (forordning 1215/2012)), ytterligere begrenser behovet for å avkreve sikkerhet.

Departementet er videre enig med de høringsinstansene som har uttalt seg, i at et generelt unntak for krav om sikkerhetsstillelse for sak-

søkere med bopel i en EØS-stat vil skape forutberegnelighet, være en praktikabel regel og kunne virke mindre prosessdrivende enn dagens rettstilstand. Dette bør etter departementets syn være avgjørende når det ikke er påvist noe behov for å videreføre dagens rettstilstand.

Departementet foreslår etter dette at tvisteloven § 20-11 første ledd annet punktum endres slik at det ikke kan kreves sikkerhetsstillelse fra saksøkere med bopel i en EØS-stat, uavhengig av hva søksmålet gjelder. Loven foreslås gitt virkning for søksmål som er anlagt etter at lovendringen trer i kraft. Avgjørende vil være om stevning eller anke er tatt ut forut for eller etter lovens ikrafttredelse.

Det har i høringen blitt tatt til orde for å gjøre det klart at tvisteloven § 20-11 også gjelder juridiske personer. I tvisteloven § 4-4 om alminnelig verneting sondres det mellom fysiske personer som har verneting der de har «bopel» (annet ledd) og virksomheter som har verneting på det sted virksomhetens hovedkontor ifølge registrering i Foretaksregisteret ligger (tredje ledd første punktum). Det er likevel på det rene at for selskaper regnes dets «bopel» etter tvisteloven § 20-11 å være der selskapet formelt er registrert og har sin forretningsadresse, jf. Rt. 2010 s. 698. Dersom selskapet eller sammenslutningen ikke er registrert, må det være avgjørende hvor hovedadministrasjonen faktisk befinner seg, jf. Skoghøy, *Tvisteløsning*, 2. utgave 2014, side 224. Hvorvidt det kan være hensiktsmessig å regulere dette uttrykkelig i bestemmelsen har ikke vært gjenstand for høring, og departementet vil vurdere å komme tilbake til spørsmålet i en senere høring om forslag til endringer i tvisteloven.

7 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget vil medføre at det aldri kan kreves stilt sikkerhet for saksøkers mulige sakskostnads-

ansvar, så fremt saksøker har bopel i en EØS-stat. Dette er i tråd med gjeldende rett for så vidt tvistegjenstanden faller inn under EØS-avtalens virkeområde. Departementet legger til grunn at lovendringen vil ha praktiske konsekvenser for et meget begrenset antall saker. I disse sakene vil en lovendring som foreslått kunne påføre saksøkte noe større kostnader i inndrivelsen av en eventuell tilkjent erstatning for sakskostnader. På den annen side vil en lovendring som foreslått kunne medføre færre begjæringer om sikkerhetsstillelse og være mer anvendelig for domstolene og aktørene. En lovendring som foreslått vil dermed også kunne virke ressursbesparende. Samlet legger departementet til grunn at forslaget ikke vil ha nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser.

8 Merknader til endringene i tvisteloven § 20-11

Til § 20-11

Endringen i første ledd annet punktum innebærer at det ikke kan kreves sikkerhetsstillelse fra saksøkere med «bopel» i en EØS-stat, uavhengig av hva søksmålet gjelder. Selskaper har «bopel» der selskapet formelt er registrert og har sin forretningsadresse, jf. Rt. 2010 s. 698. Dersom en saksøker med bopel i et land utenfor EØS anfører at tvistegjenstanden omfattes av EØS-avtalens virkeområde, vil spørsmålet om sikkerhetsstillelse bero på en nærmere vurdering av om «det ville stride mot en folkerettslig forpliktelse til å likebehandle parter bosatt i utlandet og parter bosatt i Norge», jf. første ledd annet punktum annet alternativ.

Endringen har virkning for stevning eller anke som tas ut etter at loven har trådt i kraft.

Endringer i tvisteloven (sikkerhet for sakskostnader)

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i tvisteloven (sikkerhet for sakskostnader).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i tvisteloven (sikkerhet for sakskostnader) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i tvisteloven (sikkerhet for sakskostnader)

I

I lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister gjøres følgende endringer:

§ 20-11 første ledd skal lyde:

(1) Saksøkte kan kreve at en saksøker som ikke har bopel i Norge, stiller sikkerhet for mulig ansvar for sakskostnader i instansen. Sikkerhet kan ikke kreves *hvis saksøker har bopel i en EØS-stat*, hvis det ville stride mot en folkerettslig for-

pliktelse til å likebehandle parter bosatt i utlandet og parter bosatt i Norge, eller dersom det ville virke uforholdsmessig ut fra sakens art, partsforholdet og forholdene for øvrig.

II

1. Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.
2. Loven har virkning for søksmål eller anke som tas ut etter at loven har trådt i kraft.

